

NAUJI SUDURTINIAI VARDAI LIETUVOS VARDYNE: ĮVAIROVĖ IR SUDARYMO YPATUMAI (XXI A. II DEŠIMTMEČIO DUOMENIMIS)

New compound names in Lithuanian: diversity and
formation peculiarities (the 2nd decade of the 21st century)

Anotacija. XXI a. antrajame dešimtmetyje Lietuvos vardynas toliau plėstas naujais sudurtiniais vardais. Jie sudaromi: a) iš įprastų dvikamienių vardų, keičiant ar pridodant jiems baigmenis, perdirbant vardų kamienus, plg. *Jo-gail-is* šalia *Jo-gail-a*, *Dei-mant-ėja* šalia *Dei-mant-ė*, *Ei-vyl-ė* šalia *Ei-vil-ė*; b) į naują asmenvardį jungiant kituose lietuvių dvikamieniuose varduose vartojamus kamienus, plg. *Ner-mil-ė*, *Man-gir-is*; c) iš lietuvių apeliatyvo, jo kilmės vardo, dvikamienio vardo trumpinio ar skolinio kamieno atsiradusį dėmenį pridodant prie įprasto lietuvių dvikamienio vardo kamieno, plg. *Bang-ì-mant-as*: *bang-* < *bangà*, *Jó-vyt-ė*: *vyt-* < *Výta*, *Výtė*, *Výtautė*, *Teo-mil-ė*: *teo-* < *Teo*, *Teodorà*; d) į naują vardą jungiant du naujai plintančius dėmenis, plg. *Ad-vità* ← *ad-* < *Adà*, *Adèlè* + *-vità* < *Vità*, *Jovità*, *Oks-mind-à* ← *oks-* < *Oksanà* + *mind-* < *Minda*, *Mindaugė*. Šie vardai tęsia ankstesnio laikotarpio naujų sudurtinių asmenvardžių sudarymo polinkius: daugelis jų sudaryti nepaisant dėmenų reikšminio ryšio, dėmenys yra žinomų vardų dalys, pirmieji dėmenys įvairesni už antruosius, kurie sutampa su dažniais ankstesnių amžių dvikamienių asmenvardžių kamienais, naujai plintantys dėmenys yra dažnesni pirmojo kamieno pozicijoje, daugiau jų atsirado iš skolintos nei iš savos leksika, kai kurie jų tapo stabiliais naujų vardų elementais ir kt. Tai rodo, kad naujų sudurtinių vardų kūrimas yra gyvas reiškinys.

Raktažodžiai: onomastika; antroponimai; lietuvių vardai; sudurtiniai vardai; vardų mados.

Abstract. In the 2nd decade of the 21st century the Lithuanian stock of proper names is enriched with new compound names. They are formed in the following ways: a) from ordinary compound names, either changing or adding a new termination or altering the stems, e.g. *Jo-gail-is* beside *Jo-gail-a*, *Dei-mant-ėja* beside *Dei-mant-ė*, *Ei-vyl-ė* beside *Ei-vil-ė*; b) adding to a new name a stem used in other compound names, e.g. *Ner-mil-ė*, *Man-gir-is*; c) from Lithuanian stems of different origin (appellatives, hypocoristics, borrowings) added to the stem of other compound names, e.g. *Bang-ì-mant-as*: *bang-* < *bangà* 'wave', *Jó-vyt-ė*: *vyt-* < *Výta*, *Výtė*, *Výtautė*, *Teo-mil-ė*: *teo-* < *Teo*, *Teodorà*; d) combining two new expansive stems, e.g. *Ad-vità* ← *ad-* < *Adà*, *Adèlè* + *-vità* < *Vità*, *Jovità*, *Oks-*

mind-à ← *oks-* < *Oksanà* + *mind-* < *Minda*, *Mindaugė*. These names continue the tendencies of the formation of names of the previous period. Most names are made without taking semantics into consideration. The stems are taken from popular names. The first stems are more diverse than the second, which coincide with frequent stems from the previous century. New stems are more frequent as first members of the compound. They are more often made from borrowings than from inherited lexicon. Some of them became stable new stems, etc. All this shows that the creation of new compound names remains an ongoing process.

Keywords: onomastics; anthroponymy; Lithuanian names; compound names; name trends.

1. Įvadas

Lietuvoje atsiranda naujų asmenvardžių juos skolinantis iš kitų kalbų, darant iš bendrinės ar tikrinės leksikos, ją perdirbant. Dalis vardų yra individualios kūrybos rezultatas. Nuo XX a. pabaigos vardynas atnaujinamas vis intensyviau, auga asmenvardžių, taip pat ir lietuvių kilmės, įvairovė.

Be trumpinių, apeliatyvinių ar vietovardinių vardų, Lietuvos piliečiai vadinami ir naujais sudurtiniais asmenvardžiais. Juos tėvai perima iš įvairių šaltinių ar sukuria patys iš kitų dvikamienių vardų, jų dalių, kitų onimų, apeliatyvų (Sinkevičiūtė 2011; 2015; 2021b). Tai rodo tėvų išradingumą, pastangas rasti unikalių asmenvardžių.

Tęsiant Lietuvos vardų analizę tirta, kokie nauji sudurtiniai asmenvardžiai plito pastaraisiais metais – XXI a. antrajame dešimtmetyje. Įgyvendinant tikslą siekta nustatyti išskirtoms grupėms būdingas vardų sudarymo ypatybes, aptarti naujai plintančius dėmenis ir išskirti sisteminius vardyno plėtros bruožus.

2. Naujų Lietuvos vardų tyrimai ir jų analizės rezultatai

Vardų madų, naujų asmenvardžių analizei reikalingi duomenys, buvo sunkiai prieinami sovietmečiu ir vėlesniu metu. Dėl to daugiausia tirta mažų vietovių trumpo laikotarpio vardų dažnumas, jų davimo motyvacija, išskirti nederami vartoti ir nauji asmenvardžiai (Maciejauskienė 1978 ir kt.). Sąvadų, žodynų leidimai buvo paskata aptarti naujai plintančius asmenvardžius (Maciejauskienė 1989; 2004 ir kt.).

Daugelio publikacijų apie vaikų vardus akcentas – vardyno kultūra. Tuo metu raginta atsakyti užrašytų su klaidomis, deminutyvinėmis priesagomis, neaiškios darybos ar kilmės, vartojimo tradicijų neturinčių vardų, kurių dalis buvo nauji onimai, ir skatinta duoti tradicinius, iš senovės atėjusius ar visa-

me pasaulyje vartojamus krikščioniškus asmenvardžius (Maciejauskienė 1989 ir kt.).

Didesnį vardų davimo polinkių tyrimą atliko Maciejauskienė (1998), kuri įvertino 1990–1992 m. gimusių vaikų asmenvardžių taisyklingumą ir pastebėjo, kad ~42% Lietuvos vaikams duotų vardų neįtraukta į LVKŽ. Tyrimą nustatė, kad šalia naujai plintančių skolintų ir iš lietuvių leksikos atsirusių vardų, daugėja vartoti nerekomenduojamų asmenvardžių, kuriais laikė įprastų vardų variantus, hibridinius vardus, priesagų *-ita*, *-eta* vedinius bei kitus vardus. Darbas išryškino Lietuvos vardino įvairovę, iš kurios matyti žodyno atotrūkis nuo realių vaikų vardų davimo polinkių.

Dabartinių vardų analizė suintensyvėjo tiriant atskirų grupių asmenvardžius, sukūrus ir ėmus pildyti svetainę vardai.vlkk.lt, kurioje pagal Registrų centro duomenis skelbiami Lietuvos piliečių vardai; dalis jų lingvistiškai aprašyti. Atlikus analizę išaiškėjo sisteminiai dalies naujų vardų davimo ir sudarymo polinkiai.

Lietuvių gamtinių vardų tyrimas parodė didesnę jų įvairovę moterų vardyne, nuo XX a. pabaigos dažnėjančius iš tarptautinių žodžių atsirusius vardus, retėjančius įprastų galūnių vedinius, augantį vedinių su pabaigos *-ij-*, *-ėj-* skaičių (Sinkevičiūtė 2018a; 2021b). Išanalizavus lietuvių vardus su priesaga *-(i)ut-* pastebėta, kad nuo XX a. paskutinių dešimtmečių jie tapo reti (Sinkevičiūtė 2020). Nuo XX a. pabaigos ėmė augti naujų skolintų vardų su baigmeniu *-ij-* įvairovė, labiausiai išplitę šio baigmenis dažnėjančios lotyniški bei retėjančios graikiški vardai, o didžiausią poveikį Lietuvos vardynui turi anglų, italų kalbų vardai (Sinkevičiūtė 2021a). Tyrimai atskleidė per XX a. paskutinį ketvirtį vykusius ryškius pokyčius Lietuvos vardyne.

2007–2010 m. lietuviškų – dvikamienių, trumpinių, apeliatyvinių ir vietovardinių – asmenvardžių analizė parodė, kad savos kilmės vardų ištekliai LVKŽ senka, tėvai vardus kuria iš tikrinės ar bendrinės leksikos. Naujų asmenvardžių pamatas – gamtinė leksika, žinomi vardai, kurie plečiami priesagomis, gauna kitas galūnes (plačiau žr. Sinkevičiūtė 2011). Kaip sudurtiniais vardais pildytas 1991–2010 m. vardynas, rašyta Sinkevičiūtės (2015), dėmesį telkiant į sukurtus asmenvardžius. Jų nauji dėmenys dažniau yra skolintų, rečiau – savos kilmės vardų, apeliatyvų ar trumpinių kilmės, paskata leksemai tapti vardo elementu – žinomumas, patraukli semantika, o vardų dėmenų reikšminė dermė dažnai nėra svarbi. Naujai plintantys dėmenys dažnesni pirmojo kamieno pozicijoje, antrojo – retesni, jais tapo ir skolintų vardų baigmenys.

Vis dėlto ištirta dalis naujų pastarojo meto asmenvardžių, kurių Lietuvoje randasi kasmet ir tai rodo nuolatinio tyrimo poreikį. Naujų vardų analizė

atskleidžia jiems kurti naudojamus elementus, sudarymo būdus, kurie rodo vardyno pokyčius.

3. Medžiaga ir jos analizės principai

Tirti nauji sudurtiniai vardai, kuriais pavadinti 2011–2020 m. gimę Lietuvos piliečiai. Į tyrimą traukti anksčiau neduoti vienanariai vardai ir atskiri kelianarių įvardijimų nariai, kurie teikti kartu, po dviem ar daugiau vaikų duoto vardo nurodžius jų skaičių. Visi statistikos duomenys yra svetainėje vardai.vlkk.lt.

Tyrimo objektu laikyti sudurtiniai vardai, atsiradę sujungus du dėmenis, kurių pamatas – įvairios kilmės leksika, ir neturintys apeliatyvinio atitikmens. Tiriant vardų sudarymo polinkius, dėmesys kreiptas į dėmenų pasikartojamumą ir jiems pradžią davusių asmenvardžių dažnumą bei įvairovę. Tokiu būdu siekta išskirti naujiems vardams sudaryti daugiausia įtakos turėjusią leksiką.

Dalis dvikamienių asmenvardžių skiriasi pirmuoju kamieniu, pvz., *Būkvil-as* ir *Draūst-vil-as*, tarp jų dėmenų dažnai nėra reikšminio ryšio (Zinkevičius 2008, 170–190). Asmenvardžių atsirado ir pirmąjį kamieną keičiant kitu dėmeniu, kuriuo galėjo būti įvairios kilmės asmenvardis, apeliatyvas ar pradinės jų dalys, vardo pabaigą išlaikant stabilią (Sinkevičiūtė 2018b; 2018c). Dalies naujų asmenvardžių pabaigos sutampa su skolintų vardų pabaigomis, o pradinės dalys yra tokie patys dėmenys kaip ir pridedami prie įprasto antrojo kamieno. Dėl to vardai tirti kartu, siekiant parodyti naujų asmenvardžių, sudarytų iš skirtingų pamatų, kūrimo ypatybes.

Asmenvardžiai, sujungti siekiant vaikui suteikti kuo daugiau vardų, pvz., *Ajamarijà*, *Miralisà*, kurių dalis gali būti perimta iš kitų kalbų, pvz., *Rosamaria*, liko nuošalyje. Jų pasitaiko ir Latvijos vardyne (Balode, Plēsuma 2015, 239–240).

Dalis asmenvardžių dėl sandaros interpretuotini dvejopai: gali būti sudurtiniai vardai, plg. *Mañ-til-é*, ar priesagų vediniai, plg. *Mant-ilé*. Nors vardai skaidyti paisant kamienų skyrimo tradicijų (LVKŽ; Sinkevičiūtė 2006, 83–173; Zinkevičius 2008, 69–191), dalis jų gali būti išskirti sąlygiškai, nežinant sukūrimo motyvų.

Nauji sudurtiniai vardai, kurie fiksuoti LVKŽ, jų vediniai, perdirbiniai bei kiti sukurti asmenvardžiai, dalinti į grupes. Juos aptariant dvikamienių vardų, jų kamienų kilmė iš LVKŽ nekartota, prie vedinių, perdirbinių teiktos nuorodos į vardą iš LVKŽ. Pristatant naują dėmenų derinį turintį vardą, išskirti jo elementai ir, priklausomai nuo naujumo, aptarta dėmens kilmė. Kai dėmuo turėjo kelis kilmės aiškinimus, pirmasis laikytas pagrindiniu. Prie LVKŽ varduose nefiksuotų dėmenų nurodytas jų pamatas, kiti juos turintys vardai, kurių dalis žinomi nuo XX a. pabaigos.

Identifikuojant asmenvardžius, jų kamienus remtasi LVKŽ, kvalifikuotai parengtu dabartinių lietuvių vardų sąvadu, naudojamu tyrėjų ir rekomenduojamu tėvams, nors jame trūksta asmenvardžių. Dėl susidariusios tradicijos laikyti leidinį rekomendaciniu, jame esantys dvikamieniai vardai, jų kamienai vadinti įprastais. Prie jų priskirti iš lietuvių pavardžių žinomi dvikamieniai vardai, jų kamienai (žr. LPŽe). Aiškinant dėmenų kilmę naudotasi Zinkevičiaus (2008) dvikamienių vardų sąvadu, kitų kalbų vardų žodynais. Kai pamatinio vardo kilmė neaptarta LVKŽ ar svetainėje vardai.vlkk.lt, teiktos jo kilmės nuorodos. Nauji asmenvardžiai kirčiuoti pagal nusistovėjusius Lietuvos vardyno kirčiavimo polinkius.

4. Įprasti dvikamieniai vardai

Dalis naujų vardų perimta iš LVKŽ, iš kurio asmenvardžiai patenka ir į kitus šaltinius. Pasitaikė ir LVKŽ neįtrauktų onimų, žinomų iš dvikamienių pavardžių, tapusių naujais vaikų vardais. Tai yra asmenvardžiai:

Aļmintė, Bargailė, Beinorà, Beřtautė, Džiugailė, Eigirdà, Eĩnartė, Eĩnorė, Gaũdvydė, Gedmintà, Geřvydė, Giniotė, Ğirvilė, Góstautė, Kangailė, Miltautė, Nódravė, Nominà¹, Nórnilė, Sirvydė;

Aļtaras², Beĩnoras (2), Beřtautas, Daũbaras (2), Eĩbartas (2), Ğirvilas, Góstautas, Jókintas, Kóvydas (2), Lingailas, Maĩvilas, Nórtilas, Rádmantas, Raĩtvilas, Rátautas, Reĩvydas³, Sirtautas, Skóvydas, Tařvinas (2), Vaiřviltas.

Šie vardai yra reti, kas rodo išskirtinumo siekį duodant vaikui vardą. To paties kamieno vardai duoti ir skirtingų lyčių atstovams, pļg. *Beinorà* ir *Beĩnoras*, *Beřtautė* ir *Beřtautas*, *Ğirvilė* ir *Ğirvilas*, *Góstautė* ir *Góstautas*. Šalia berniukų vardų su *-as*, mergaitėms dažniau duoti vardai su pabaigos *-ė* nei *-a* (16 atvejų iš 20). Tėvai nevengė vaikų, dažniau – mergaičių, vadinti su pavardėmis sutapusiais vardais. Pavardėse paliudyti ir LVKŽ neįtraukti avd. *Aļtaras*, *Nominà*, *Reĩvydas*, o tarp vardų, perimtų iš LVKŽ, su pavardėmis yra sutapę avd. *Beinorà* ir *Beĩnoras*, *Góstautė* ir *Góstautas*, taip pat avd. *Aļmintė*, *Bargailė*, *Eigirdà*, *Eĩnorė*, *Gedmintà*, *Giniotė*, *Kangailė*, *Sirvydė*; *Daũbaras*, *Lingailas*, *Rátautas*, *Sirtautas*. Pirmieji iš LVKŽ perimtų vardų kamienai įvairresni už antruosius ir, išskyrus *al-*, *ei-*, nesikartojo. Antrieji kamienai kartojosi dažniau, pļg. *gail-*, *taut-*, *vyd-*, *vil-*, bet naujuose varduose jie nėra išplitę.

¹ Kamienų derinys paliudytas lie. pvd. *Nomináitis* (LPŽe).

² Kamienų derinys paliudytas lie. pvd. *Altarávičius* (LPŽe).

³ Kamienų derinys paliudytas lie. pvd. *Reĩvydas*, *Reĩvydas* (LPŽe).

Dažnesni yra vardai, kurių antrieji kamienai yra *-(C)il-* sandaros, plg. *-mil-ė, -vil-ė, -til-as, -vil-as*.

5. Modifikuoti dvikamieniai vardai

Modifikuotais vardais vadinti pakeistos ar papildytos sandaros dvikamieniai asmenvardžiai, fiksuoti LVKŽ, žinomi iš lietuvių pavardžių. Šio pobūdžio vardai duoti ir anksčiau (Sinkevičiūtė 2011).

LVKŽ dvikamieniai moterų vardai yra su galūnėmis *-a* ir *-ė*, kartais – su viena jų. Dėl to šalia dažnesnių vardų su *-ė* yra atsiradę vardų su *-a*: *Deimilà* (2), *Domilà, Eimilà*. Linkstant šalia vyro vardo turėti galūne besiskiriantį moters vardą, duotas avd. *Laĩmantė*. Vyrų vardai LVKŽ yra su *-as*, kartais – su *-a, -is*. Nors vardai su *-is* reti, bet šalia tuos pačius kamienų derinius turinčių vardų su *-as, -a*, atsirado vedinių su *-is*, plg. *Darvilis, Deivìlis, Eimìlis, Jogailis* (2), *Norgailis*, perdirbinys su *-ius*, plg. *Damilius* (plg. *Dómilas*)⁴. Dalis jų yra su pabaigos *-(C)il-*, plg. *-mil-a, -mil-ius, -vil-is*.

Fiksuoti vyrų dvikamieniai vardai be lietuvių kalbai įprastų galūnių: *Almin, Einart, Einor, Vainor*. Kiti jų turi ir perdirbtą kamieną: *Darvid* (plg. *Dárovydas*), *Norvid* (plg. *Nórvydas*), *Radvid* (plg. *Rãdvydas*), *Vitaut* (2) (plg. *Výtautas*). Jie duoti Lietuvoje gimusiems berniukams, registruotiems lenkais ar nenurodytos tautybės. Tai liudija lietuvių dvikamienius vardus įtraukiant į kitakalbių Lietuvos piliečių vardyną. Pasitaikė užsienyje registruotas avd. *Ziville* (plg. *Živilė*). Jis rodo polinkį užsienyje gimusio vaiko asmenvardį užrašyti neįprasta lietuvių kalbai forma.

Kartais LVKŽ šalia dvikamienio vardo pateiktas ir jo kamienų asmenvardis su jungiamuoju balsiu. Tokių variantų sukurta ir balsiu atskiriant įprasto vardo kamienus, plg. *Kerimantas, Mantaminas*. Pasitaikė ir priesaginis asmenvardis *Deimant-ėja* < *Deĩmantė*. Iš kitų modifikacijų minėtinas polinkis perdirbti vardų kamienus:

Aĩsmintė (plg. *Eĩsmintė*)⁵, *Aisvinà* (plg. *Eisvinà*), *Daimilė* (3) (plg. *Deimilė*), *Eivýlė* (plg. *Eivilė*), *Eĩsvidė* (plg. *Eĩsvydė*), *Noméda* (plg. *Nomedà*);

Al̃menas (plg. *Al̃minas*), *Mãžvidas* (plg. *Mãžvydas*), *Náimantas* (plg. *Neĩmantas*), *Náivydas* (plg. *Neĩvydas*), *Nikontas* (plg. *Nýkantas*).

⁴ Skliaustuose nurodyti neperdirbti vardai iš LVKŽ.

⁵ Kamieną *ai-* turintis vardas *Aigùstė* dėl jį turėjusios asmenybės įtrauktas į LVKŽ. Vis dėlto *ai-* yra *ei-* dialektinis variantas, todėl visi *ai(C)-* kamienų vardai laikyti perdirbiniais (žr. pvd. *Eĩbutas* LPŽe).

Šių vardų kamienuose ilginami trumpieji ir trumpinami ilgieji balsiai, dalyje – dėl šnekamosios kalbos įtakos. Su pavardėmis *Áismintas*, *Almìnas*, *Nikontas* sutapę vardai galėjo perimti jų formą. Vengiant ryšio su neiginiu (?), vietoj *nei-* atsirado *nai-*, plg. *Náimantas*, *Náivoydas*, *dei-* galėjo atsirasti dėl populiaraus vardo *Dáiva* įtakos. Iš šių onimų matyti kitų leksikos sluoksnių įtaka vardams. Pasikartojęs *vid-* vietoj *vyd-* antrojo dėmens pozicijoje rodo augantį šio kamieno vardų skaičių (Sinkevičiūtė 2011). Gali būti, kad vardų su *vid-* vietoj *vyd-* randasi dėl dažnų kitos kilmės asmenvardžių su pabaigos *-id-* (plg. *Astridà*, *Ingridà*).

6. Nauji įprastų kamienų deriniai

Iš įprastų kamienų, kurie kartojosi LVKŽ varduose, lietuvių pavardėse, sudaromi nauji asmenvardžiai. Dalis jų turi perdirbtus kamienus. Tokie yra vardai:

Ar-mil-à, *Auš-tar-à*, *Dar-mil-é*, *Ei-dar-à*⁶, *Mil-gil-é*, *Mil-gird-é*, *Nar-mil-é*, *Ner-mil-é*, *Ner-min-à*, *Rei-mil-é*⁷, *Ro-vid-à*⁸, *Vil-gint-é*, *Vir-gind-à*;

Ar-mil-is, *Auš-vil-as*, *Daĩ-nart-as*, *Er-mil-is* (2)⁹, *Ger-mil-is*, *Man-gir-is* (2), *Náit-tar-as*¹⁰, *Sù-ward-as*, *Vai-taut-as*, *Váid-vid-as*¹¹, *Vai-vyd-as*.

Šalia moterų vardų su *-a* ir *-é*, vyrų vardų su *-as*, kurti asmenvardžiai su *-is* (6 iš 13 vardų), skirtingos lyties vardai skyrėsi galūnėmis *-a* ir *-is*, plg. *Armilà* ir *Armìlis*. Pirmieji vardų kamienai, iš kurių kartojasi *ar-*, *auš-*, *mil-*, *ner-*, *vai-*, yra įvairesni už antruosius. Antrieji kamienai, ypač *mil-*, *tar-*, kartojosi dažniau, nors nėra išplitę. Kiek daugiau yra asmenvardžių su pabaigos *-(C)il-*, plg. *-gil-é*, *-mil-é*, *-mil-is*. Dėl panašios sandaros spėtina, kad avd. *Armìlis*, *Ermìlis*, *Germìlis*, taip pat *Darmilè*, *Narmilè* galėjo būti sukurti ir pagal skambesį.

⁶ Pavardėse kamienas *dar-* fiksuotas antrojo dėmens pozicijoje, plg. lie. pvd. *Daudarāvičius* (LPŽe).

⁷ Dėl *rei-* žr. 3 išnašą.

⁸ Dėmuo *vid-* vietoj *vyd-* dažnas ir antrojo kamieno pozicijoje, žr. Sinkevičiūtė 2015, 87⁸.

⁹ Dėl *er-* < *ar-* žr. Sinkevičiūtė 2015, 89¹³, ten pat plg. avd. *Eř-mind-as*.

¹⁰ Dėl *nai-* < *nei-* žr. anksčiau modifikuotus vardus su *nai-*.

¹¹ Dėl *vid-* žr. 8 išnašą.

7. Naujai plintančio pirmojo ir įprasto antrojo dėmenų deriniai

Sudurtiniai vardai daromi iš naujai plintančio pirmojo ir antrojo dėmenų, iš kurių antrasis yra įprastas dvikamienių vardų kamienas. Pirmojo dėmens pamatu gali būti lietuvių apeliatyvai, jų kilmės asmenvardžiai ar jų pradžios, taip pat dvikamienių vardų pradžios, jų trumpiniai bei skolinta leksika, dažniausiai – vardai, pradinės jų dalys. Dalis pirmųjų dėmenų fiksuoti naujuose 1991–2010 m. sudurtiniuose varduose.

Dažniausi yra vardai su pirmaisiais dėmenimis, atsiradusiais iš skolintos leksikos – asmenvardžių, jų pradžių ar sietini su kitų kalbų apeliatyvais. Tai yra vardai:

A-gáil-é ← *a(g)-* < *Agà, Āgè, Agotà, Aīt-mant-é* ← *art-* < *Aītè, Artúra*, plg. *Artúras, Deļ-mant-é* ← *del-* < *Delà, Dèlè, Dèlija* ar *del(m)-* < *Delmà*¹², *Eg-mìl-é, Eg-vil-inà* ← *eg-* < *Egìlè, Egìdija* (plg. *Eg-vil-ija*¹³), *Eū-vald-é* ← *eu-* < *Eugènija*, dar plg. *Europà, Jur-gint-à* ← *jur(g)-* < *Jurga, Jurgità* (plg. *Jūr-ged-as*↓¹⁴), *Jū-taut-é* ← *ju(t)-* < *Jutà* (GVL 242), dar plg. *Jutà* (JAV valstija) ar lie. *jūsti, jūto* (plg. *Jū-tar-as*↓), *Ōs-vid-é*¹⁵ ← *os(v)-* < *Ōsvalda, Ro-mìl-ija* ← *ro(m)-* < *Romà, Romuálda* ar *romūs, -ì* (plg. *Ròm-gint-as*↓), *Skai-mìl-é* ← *skai-* < angl. *sky* „dangus“ ar *skaistūs, -ì, Skaistè, Teo-mìl-é* ← *teo-* < *Teodorà, To-mìl-é* (4) ← *to(m)-* < *Tomà*, plg. *Tòmas* (plg. *Tò-mant-é*), *Tu-mìl-ija* ← *tu(m)-* < *Tùmas* (plg. *Tù-mant-as*), *Ur-mìl-e*¹⁶ ← *ur-* < *Uršùlè, Ūrtè*;

Aĩs-vyd-as ← *ars-* < *Arsènijus* ar lot. *ars* „menas“, *Gā-bart-as* (3) ← *ga(b)-* < *Gābis, Gabrỹs, Gabriēlius, Heĩ-mant-as* ← *hei-* < *Heidè* (GVL 194)¹⁷, dar plg. vok. pvd. *Heine* (FN 313), *Heĩk-mant-as*¹⁸ ← *herk-* < *Heĩkus, Jūr-ged-as* ← *jur-* < *Júras, Jūrijus*¹⁹ ar *jur(g)-* < *Jūrgis* (žr. *Jur-gint-à*↑²⁰), *Jū-tar-as* ← *ju(t)-* (žr. *Jū-*

¹² Populiaraus margarino pavadinimas.

¹³ Nurodyti 1991–2010 m. sukurti to paties kamieno vardai.

¹⁴ Su šia rodykle pažymėti to paties naujo kamieno vardai, aptarti toliau straipsnyje.

¹⁵ Dėl *vid-* žr. 8 išnašą.

¹⁶ Registruotas be lietuvių kalbai įprastos galūnės *-é*.

¹⁷ *Heidè* žinomas iš Johannis Spyri kūrinio, kuris buvo ekranizuotas, herojės vardo.

¹⁸ Sukurtas iš Herkaus Manto, žymiausio Didžiojo prūsų sukilimo prieš kryžiuočius vado, vardų.

¹⁹ Ryšys *jur-* < *jūr-* atrodo abejotinas dėl didesnio vardų *Júras, Jūrijus* dažnumo nei *Júras*.

²⁰ Su šia rodykle pateikti to paties kamieno vardai, straipsnyje aptarti anksčiau. Kai kamienas yra kitos lyties atstovo varde ir jo kilmė yra tokia pati, nuoroda į vardą teikiama iš karto po kamieno.

taut-ė↑), *Kei-nor-as* ← *kei-* < *Keilas* (DFN 44), *Keitas* (DFN 249) ar *kei(n)-* < *Keinas* (DFN 67)²¹, *Re-mil-is* (2) ← *re(m)-* < *Rėmas*, *Rėmis*, *Remigijus*, *Ròm-gint-as* ← *rom-* < *Ròmas*, *Romuáldas* ar *romùs*, -i (žr. *Ro-mil-ija↑*), *Tái-gird-as* ← *tai-* < *Táironas* (DFN 265), *Tò-vid-as* ← *to-* < *Tòmas*, *Tònis*, *Tòras*.

Retesni yra vardai, kurie turi pirmuosius dėmenis, siejamus su lietuvių leksika. Vieni jų dėmenys atsirado iš bendrinės leksikos, dažnų apeliatyvinių vardų, antri – kilo iš dvikamienių vardų pradžių, jų trumpinių. Tai yra vardai:

*Āk-mint-ė*²² ← *ak(m)-* < *akmuō*, *Ākmė*, *Akmėja* (plg. *Ak-mil-ė*, *Ak-mil-is↓*), *Aūks-mint-ė* ← *auks-* < *áuksas*, *Aūksė* (plg. *Aūks-void-ė*), *Gais-vil-ė* ← *gais-* < *gaīsas* „pašvaistė“, *Gúos-taut-ė* ← *guos(t)-* < *gúosti*, *Jūr-mil-ė* ← *jur-* < *jūr*²³ < *júra*, *Júra*, *Jūrātė* (plg. *Jūr-mant-ė*, *Jūr-mant-as↓*), *Kait-vil-ė* ← *kait-* < *kaīsti*, *kaīto* ar *kaità*, *Lauk-mil-ė* ← *lau(k)-* < *láukti* ar *laūkas*, dar plg. *lauk-* < *Laū-kant-as*²⁴, *Rās-min-ė*, *Rās-vald-ė* ← *ras*²⁵ < *rasà*, *Rasà*, *Rasuōlė* ar *ras(m)-* < *Rasmà* (GVL 343) (plg. *Ras-mind-à↓*, *Ras-vilt-is↓*, *Rās-vild-as*), *Rý-taut-ė* (2) ← < *ry(t)-* < *rýtas*, *Rýtė*, *Rūt-vid-ė* ← *rūt-* < *rūtà*, *Rūtà* (plg. *Rù-taut-ė*, *Rùt-vyd-as*), *Skar-i-gáil-ė*²⁶ ← *skar-* < *skaīti*, *skāra* (?) ar *Skarlėtė* (?);

Ak-mil-is ← *ak(m)-* < *akmuō*, *Ākmis*, *Akmėjus* (žr. *Āk-mint-ė↑*)²⁷, *Bang-ì-mant-as* ← *bang-* < *bangà*, *Baņgis*, *Banguōlis*, *Dýg-min-as* ← *dyg-* < *dýgti*, *Jūr-mant-as* ← *jūr-* < *júra*, *Júras*, *Jūris*, plg. *Jūrātė* (žr. *Jūr-mil-ė↑*), *Kest-ward-as* ← *kest-* < *kęst-* < *Kęstas*, *Kęstūtis*, *Kęstautas* (plg. *Kęst-gáil-ė*, *Kest-min-a*), *Rāst-vyd-as* ← *rast-* < *ràsti* ar *Rastislāvas*²⁸, *Ras-vilt-is* ← *ras-* < *rasà*, *Rāsius*, plg. *Rasà* (žr. *Rās-min-ė↑*).

Moterų vardų, turinčių naujai plintančius pirmuosius kamienus, įvairovė yra didesnė už vyrų (31 ir 21 vardas). Priesagų vediniai yra reti, būdingi mer-

²¹ Vardas žinomas iš klasika tapusio filmo *Pilietis Keinas* (angl. *Citizen Kane*) herojaus vardo.

²² Galima skirti ir dėmenį *ak-*, sietiną ir su skolintu vardu (Sinkevičiūtė 2015, 91¹⁶).

²³ Dėl *jur-* < *jūr-* dar žr. Sinkevičiūtė 2015, 87¹⁰.

²⁴ LPŽe fiksuota pvd. *Laukantas*.

²⁵ Dėmuo *ras-* fiksuotas Zinkevičiaus (2008, 129) minimame avd. *Rāstautas*, nors jo autentiškumas atrodo abejotinas, dar žr. Sinkevičiūtė 2015, 87.

²⁶ Vardas gali būti avd. *Skirgáilės* ir *Karigáilės* maišinys.

²⁷ Dar žr. 22 išnašą.

²⁸ Avd. *Rostislāvas* variantas (SRLI 288).

gaitėms, plg. *Romil-ija, Tumil-ija, Egvil-inà*. Nepriesaginiai vardai dažniausiai turi galūnes *-ė* ir *-as*. Dalį vardų galima skaidyti dviem būdais, plg. *Keñnoras, Rāsminė*, o pirmieji dėmenys gali būti siejami su skirtinga leksika, kas rodo jų struktūros universalumą. Tai yra būdingiau su skolinta leksika siejamiems dėmenims: dalies jų pamatą galima kildinti ir iš lietuvių leksikos, plg. *Jūtautė, Ròmgingtas*, ar iš kelių skirtingų skolintų vardų, plg. *Egmilė, Keñnoras*. Kai pirmasis dėmuo yra atsiradęs iš lietuvių leksikos, tokie atvejai retesni, plg. *Rāstvydas, Skarigailė*. Sutapimas su keliomis leksemomis elementui galėjo būti paskata tapti vardo dėmeniu.

Plinta anksčiau naujuose asmenvardžiuose vartoti dėmenys *ak(m)-, auks-, eg-, jūr-, kęs(t)-, ras-, rūt-, to(m)-, tu(m)-*, iš jų *ak(m)-, eg-, ras-* kartojosi naujuose varduose, kaip *jur(g)-, ju(t)-*. Šie dėmenys yra paliudyti ir vienkamieniuose varduose. Tai rodo, kad pamato žinomumas yra svarbus dėmeniui įsitvirtinti vardo pradžioje. Pamatiniais dėmenimis tapusi leksika įvardijo gamtos objektus, reiškinius, plg. *ak(m)-, bang-, gais-, jūr-, lau(k)-, ras-, ry(t)-*, teigiamus dalykus, plg. *auks-, guos(t)-*. Antrieji kamienai, plg. *bart-, gail-, gint-, mant-, mil-, min-, mint-, taut-, vald-, vid-, vyd-, vil-, vid-*, kartojosi dažniau, dažniausiai – *mil-*. Jie patvirtina dažną vardų pabaigą *-(C)il-*, plg. *-mil-ė, -mil-is, -vil-ė*. Reikšmės požiūriu susiję avd. *Aūksmintė, Gúostautė* dėmenys, pagarba istorinei asmenybei matyti iš avd. *Heřkmantas* dėmenų, bet reikšmės ryšys tarp elementų nėra dažnas.

8. Naujai plintančių antrųjų savos kilmės dėmenų vardai

Sudurtiniai vardai kurti prie įvairios kilmės pirmųjų dėmenų dedant naujai plintančius antruosius savos kilmės elementus. Antrieji dėmenys kilo iš lietuvių apeliatyvų, jų kilmės vardų ar jų pradžių, taip pat dvikamienių vardų pradžių, jų trumpinių. Kai kurie dėmenys kartojosi ankstesnio laikotarpio sudurtiniuose varduose.

Daugiausia asmenvardžių turi įprastą pirmąjį kamieną, pasikartojusį lietuvių dvikamieniuose varduose. Tai yra vardai:

Jó-meil-ė, Rì-meil-ė ← *meil-ė* < *méilė, Méilė, Meilūtė* (plg. *Ā-meil-ė*↓), *Jó-vyt-ė* ← *vyt-* < *Výta, Výtė, Výtutė, Mañt-vild-ė* ← *vild-* < *vildėti, vildyti, vilduoti* ar angl. *wild* „laukinis“²⁹ (plg. *Dó-vild-as, Rās-vild-as, Váit-vild-as*), *Rā-milg-ė* ← *milg-* < *Milgità, Milgintà, Ra-mind-à* ← *mind-* < *Minda, Mindaugė*, plg. *Mindaugas* (plg. *Deĩ-mind-as*↓, *Eř-mind-as, Oks-mind-à*↓, *Ras-mind-à*↓), *Vi-táur-ė*³⁰ ← *-taur-ė* < *Taūrė, Liutáurė*;

²⁹ Su šia leksika siejamas avd. *Vilda*. Dėl *vild-* < *vilt-* žr. Sinkevičiūtė 2015, 87⁴.

³⁰ Kamienas *vi-* < *vy-*, plg. *Vý-taut-ė*.

Auš-vint-as ← *vint-* < *Vintaras*, *Deĩ-mind-as* ← *mind-* < *Mindas*, *Mindaugas* (žr. *Ra-mind-à†*), *Taũt-vad-as* ← *vad-* < *vãdas*, plg. *vẽsti*, *vẽda*.

Rastas asmenvardis, kurio pirmasis dėmuo kilo iš apeliatyvo, jo kilmės vardo:

Ras-mind-à ← *ras-* ar *ras(m)-* (žr. *Rãs-min-ẽ†*) + *mind-* (žr. *Ra-mind-à†*).

Dar kitų vardų pirmasis dėmuo siejamas su skolinta leksika:

Ã-meil-ẽ ← *a(m)-* < *Amà*, *Amãnda* ar lot. *amo*, *amãre* „mylėti“ + *meil-ẽ* (žr. *Jó-meil-ẽ†*), *Deis-vint-à* ← *deis-* < *Deĩzẽ* (?) (GVL 110) (plg. *Deis-vin-à*) + *vint-* < *Vintarẽ*, *Oks-mind-à* ← *oks-* < *Oksanà* + *mind-* (žr. *Ra-mind-à†*).

Moterų vardai dažnesni už vyrų (11 ir 3 vardai), jų pirmieji dėmenys – įvairesni. Nors moterų vardai su *-ẽ* yra dažnesni nei su *-a* (7 iš 11 atvejų), bet prie pasikartojusio antrojo dėmens *mind-* vardai su *-a* gali rodyti galūnę parenkant priklausomai nuo dėmens pobūdžio. Įprasti pirmieji kamienai *jo-*, *ra-* kartojosi moterų varduose, naujai plintantys pirmieji dėmenys, iš kurių *deis-*, *ras-* pasitaikė anksčiau, žinomi iš ansktesnio laikotarpio vardų. Antrieji dėmenys *mind-*, *vild-* fiksuoti anksčiau, kiti – nauji, iš jų dažnesnis yra *meil-*. Dalį antrųjų dėmenų galima aiškinti skirtingai: sieti su sava ar skolinta leksika, plg. *Maĩtvildẽ*, apeliatyvo ar trumpinio kilmės asmenvardžiu, plg. *Vitãurẽ*. Antraisiais dėmenimis *mind-*, *vyt-* tapo populiarių vardų *Mindaugas*, *Výtautas* trumpiniai, jų pradžios. Taigi asmenvardžio paplitimas yra svarbus kamienui tampant ir vardo pabaigos dalimi. Apeliatyvai, su kuriais sieti antrieji dėmenys, yra patrauklios reikšmės žodžiai *mẽilẽ*, *vãdas*, dar plg. *taurũs*, *-ĩ*, angl. *wild* „laukinis“. Reikšminis kamienų ryšys nėra svarbus, išskyrus avd. *Taũtvadas*.

9. Vardai su naujai plintančiu skolintu pabaigos elementu

Kitų asmenvardžių pabaigos sutapo su skolintų vardų pabaigomis, kartais – su atskirais vardais ar skolintais apeliatyvais, dalis jų perimta į kitus vardus. Prie minėto pobūdžio elementų pridėdamas pirmasis dėmuo gali būti įprasto dvikamienio vardo kamienas ar naujai atsiradęs iš lietuvių apeliatyvo, jo kilmės vardo, skolintos leksikos.

Dalies šių asmenvardžių pirmasis kamienas kartojosi dvikamieniuose varduose:

Ner-lità ← *-lita* < *Lità*, *Jolità*, *Lolità*, *Tar-vità* ← *-vita* < *Vità*, *Jovità* (plg. *Ad-vità↓*, *Eis-vità*, *Jol-vità*, *Jos-vità*, *Jul-vità↓*, *Jus-vità*, *Os-vità↓*, *Ram-vità*);

Nei-varas ← *-varas* < *Áivaras*, *Īngvaras*, *Ner-èstas*, *San-èstas* ← *-estas* < *Modèstas*, *Orèstas* (ar *Sa-nèstas* ← *-nestas* < *Ernèstas*).

Kitų vardų pradžios sietinos su lietuvių apeliatyvais, jų kilmės vardais ar dvikamienių vardų pradžiomis, jų trumpiniais:

Eiv-ingà ← *eiv-* < *Eivà*, *Eivė*, *Eivilė* + *-inga*³¹ < *Audingà*, *Domìnga*, *Neringà* (plg. *Ed-ingà*↓);

Aist-vándas ← *aist-* < *áistis*, *Áistis* + *-vandas* < *Gaivándas*³², *Et-vítas* ← *et-* < *ètmonas* (?) + *-vítas*³³ < *Vítas*, *Jovítas* (plg. *Eg-vítas*, *Reg-vítas*), *Jor-eñtas* ← *jor-* < *Jōris* + *-entas* < *Gaudeñtas*, *Juveñtas* ar *-rentas* < *Floreñtas* (plg. *Min-reñtas*), *Jūr-ándas* ← *jūr-* (žr. *Jūr-mant-as*↑) + *-andas* < *Armándas*, *Rolándas* ar *-randas* < *Mirándas*.

Daugelio šios grupės asmenvardžių pirmasis dėmuo kilo iš skolintos leksikos, dažniausiai – vardų, jų pradžių:

Ad-vità ← *ad-* < *Adà*, *Adèlė* + *-vita* (žr. *Tar-vità*↑), *Ai-lánta* ← *ai(l)-* < *Áila* (GVL 43, 70) + *-lanta* < *Alánta*, *Jolánta*, *Ar-i-ándra* ← *ar-* < *Arà*, *Ārija* ir *-andra* < *Ándra*, *Aleksándra*, *Kasándra*, *Dže-zabèlė* ← *dže(z)-*³⁴ < *džiāzas* (plg. *Džiā-valdas*) + *-zabèlė* < *Zabèlė*, *Izabèlė* (ar *Džez-abèlė* ← *-abelė* < *Anabèlė*), *Ed-ingà* ← *ed-* < *Edà*, *Edità* (plg. *Ēd-mant-ė*, *Ed-mint-à*) + *-inga* (žr. *Eiv-ingà*↑) (ar *E-dingà* ← *-dingà* < *Audingà*), *Jul-vità* ← *jul-* < *Julė*, *Jūlija* + *-vita* (žr. *Tar-vità*↑), *Os-vità* ← *os-* < *Òskara*, *Òsvaldė* + *-vita* (žr. *Tar-vità*↑), *Tair-intà* ← *tair-* < *Táironas* (DFN 265) + *-rinta* < *Orintà* (ar *Tair-intà* ← *-inta* < *Džiugintà*, *Deimintà*).

Dei-lántas (3) ← *dei-* < *Deīvydas*, *Deīvis* ar *dei(l)-* < *Deīlas* (DFN 67) + *-lantas* < *Alántas*, *Jolántas*, *Dov-eñtas* ← *dov-* < *Dóvas*, *Dóvydas* + *-entas* (žr. *Jor-eñtas*↑) (ar *Do-veñtas* ← *-ventas* < *Juveñtas*), *Rei-lòrdas* ← *rei-*³⁵ < isp. *rey* „karalius“ ar *Reináldas* + *-lordas* < *lòrdas* „titulas, paveldimas Anglijoje“.

³¹ Dėl dažnų vardų su pabaigos *-inga* ryšys su hidronimų priesaga *-ing-* (Vanagas 1970) abejotinas.

³² Vardo baigmeniu tapo naujai susidariusio avd. *Gai-vándas* baigmuo, žr. Sinkevičiūtė 2015, 95.

³³ Dėl *vit-* dar žr. Sinkevičiūtė 2015, 91¹⁸.

³⁴ Dėmuo *dže(z)-* yra *džia(z)-* užrašymo variantas.

³⁵ Ryšys su įprastu kamieniu *rei-* abejotinas dėl reikšminio efekto, siekiamo dėmenimis.

Nors moterų ir vyrų vardų įvairovė panaši (11 ir 12 vardų), bet dažnesni yra mergaičių vardai, kurių pirmasis dėmuo atsirado iš skolintos leksikos, o berniukams būdingi vardai su visų tipų pirmisiais dėmenimis. Beveik visi pirmieji dėmenys turi atitikmenų tikrinėje leksikoje, kas patvirtina jos svarbą sudarant vardus. Dėl perimtų baigmenų iš skolintų asmenvardžių dominuoja moterų vardai su pabaigos *-a* (10 iš 11 vardų), tuo jie skiriasi nuo kitų grupių vardų. Kartojosi pirmieji dėmenys *ner-*, *dei-*, anksčiau fiksuoti *ed-*, *dže(z)-*. Dažnumu išsiskyrė asmenvardžiai su baigmeniu *-vita*, paplitę anksčiau. Dalį vardų dėmenimis galima skaidyti skirtingai, plg. *Joreñtas*, *Tairintà*. Tai rodo panašių baigmenų įvairovę asmenvardžiuose, jų įtaką naujiems vardams. Naujų vardų dalimis tapusios asmenvardžių pabaigos patvirtina šių dalių stabilumą. Vardai kurti nepaisant dėmenų reikšmės, išskyrus avd. *Reilòrdas*.

10. Apibendrinimas

XXI a. antrajame dešimtmetyje vardynas pildytas sudurtiniais asmenvardžiais, kurių vieni turi įprastų dvikamienių asmenvardžių kamienus, kiti sudaryti iš naujai plintančio dėmens ir įprasto kamieno, tretį atsirado iš dviejų naujai plintančių dėmenų. Kaip ir ankstesniais metais, vardai kurti iš įprastų kamienų ir įvairios leksikos, o jų kūryba – gyvas reiškinys. Nors pradžios ir pabaigos vardų dalimis tapo skirtingos kilmės leksika, tačiau daugelio jų sudėtinės dalys – kitų dvikamienių vardų kamienai, skolinti ar iš apeliatyvų kilę vardai, jų pradžios. Taigi nauji sudurtiniai vardai dažniausiai kurti perimant paplitusių, žinomų asmenvardžių pradžios ar pabaigos elementus; tai laikytina naujų sudurtinių vardų sisteminiu kūrimo bruožu.

Asmenvardžiai, kuriais pildytas vardynas, laikyti naujais pagal turimą XX–XXI a. vardų inventorių. Vis dėlto jų rinkinys nėra išsamus, nes 2006 m. gauti duomenys, pildyti vėlesniais metais, nerodo buvusios asmenvardžių įvairovės, ypač XX a. pirmojoje pusėje: gavus duomenis dalies vardų nebuvo registre. Dėl to neatmestina galimybė, kad nauju laikytas vardas galėjo būti duotas ankstesniu laiku. Taip pat dalis vardų, sukurtų iš įprastų kamienų, gali būti šaltiniuose „nerasti“ asmenvardžiai kaip, pvz., *Kėroydas*, *Vaīgintas*, LVKŽ laikyti naujais, nors vėliau rasti paliudyti šaltiniuose (Sinkevičiūtė 2018b). Dėl to vardų naujumas yra sąlygiškas. Jie gali ir neatspindėti viso laikotarpio vardų ypatybių, nes tirtas 191 vardas apima mažą sudurtinių vardų dalį, plg. *Radvilė* (446), *Výtautas* (683) paplitimą 2011–2020 m.

Pirmieji vardų elementai įvairesni už antruosius: 191 vardas (įtraukus pasikartojančius) sudarytas iš 111 pirmųjų ir 57 antrųjų dėmenų. Tai rodo naujus sudurtinius vardus išlaikant ankstesnių amžių ypatybę – antrieji kamienai kartojasi daugiau nei pirmieji (Sinkevičiūtė 2006; 2018b; 2018c). Iš pirmųjų dėmenų dažnesnis buvo *ei-* (11x), iš antrųjų – *mil-* (30x), *taut-* (13x), *mant-* (12x), *vil-* (11x), *vyd-* (11x). Iš jų matyti, kad įprastų dvikamienių

vardų kamienai dažniau nei naujai plintantys dėmenys vartojami kuriant naujus sudurtinius vardus, tai liudija jų vartojimo tęstinumą. Tirtu laikotarpiu varduose dažni antrieji kamienai ir ankstesnių amžių asmenvardžiuose kartojosi dažniau (Sinkevičiūtė 2006; 2018b; 2018c), tai rodo naujiems vardams kurti vartojant dalį tų pačių kamienų. Kita vertus, nauji vardai su įprastais kamienais galėjo būti sudaryti ir pagal kitų vardų su tais pačiais antraisiais kamienais analogiją, kas būdinga ir kitoms kalboms (Malec 2006, 293–294).

Kaip ir anksčiau, naujai plintantys vardų dėmenys yra dažnesni pirmojo kamieno pozicijoje, daugiau jų atsirado iš skolintos leksikos (Sinkevičiūtė 2015). Tai patvirtina, kad antrieji dėmenys ne tik yra stabilesni elementai nei pirmieji, bet ir rodo, kad sudarant naują vardą pamato skambesys, žinomumas dažniau yra svarbesni faktoriai nei reikšmė, matoma iš apeliatyvinio vardo, jo pamato. Dalis dėmenų žinomi iš XX a. pabaigoje–XXI a. pradžioje sukurtų sudurtinių asmenvardžių: jų pradžioje kartojosi *ak(m)-*, *auks-*, *deis-*, *eg-*, *jūr-*, *kęs(t)-*, *ras-*, *rūt-*, *to(m)-*, *tu(m)-*, pabaigoje – *mind-*, *vild-*, *-rentas*, *-vita(s)*. Aptartuose varduose kartojosi pirmieji dėmenys *jur(g)-*, *ju(t)-*, antrieji – *meil-*, *-lantas*. Pasikartojusius dėmenis galima laikyti pastoviais naujų vardų elementais, tai rodo tęstinę ir sisteminę jų inventoriaus plėtrą.

Antrųjų kamienų *gil-*, *mil-*, *vil-* ir *til-* asmenvardžius, dažnesnius mergaičių vardyne, sieja pabaigos *-(C)il-*, dėl kurio jie panašūs į *-il-* vedinius, plg. *Rug-ilė*, *Vaid-ilė*, ir skolintus vardus, plg. *Akvilė*, *Emilė* ir kt. Sudurtiniais laikomų vardų su *-(C)il-*, plg. *Akmilis*, *Remilis*, *Romilija*, *Tomilė*, *Tumilija*, sandara liudija, kad jie galėjo būti sukurti prie *akm-*, *rem-*, *rom-*, *tom-*, *tum-* pridėjus priesagą *-il-*. Vardai su antruoju dėmeniu *vid-* galėjo atsirasti veikiami asmenvardžių su pabaigos *-id-*, plg. *Astridà*, *Ingridà*, vardai su *-(C)antas* – antrojo kamieno *mant-* asmenvardžiai. Dėl to manytina, kad dalis dvikamieniais laikomų vardų gali būti kurti pagal kitų asmenvardžių, kurie yra kitos kilmės ir sandaros, pavyzdžius. Taigi naujiems asmenvardžiams atsirasti svarbus ir skirtingų vardų pabaigos elementų sutapimas.

Reikšminis ryšys tarp vardų dėmenų nėra dažnas, nors kartais jį žino vien jų kūrėjai. Atitikmenų apeliatyvinėje leksikoje, kuri yra ir paplitusių vardų pamatas, turintis dėmuo dažniau fiksuotas naujo sudurtinio vardo pradžioje nei pabaigoje. Tai rodo, kad reikšminiai elementai būdingesni vardų pradžiai. Apeliatyvinio pamato dėmenys dažniausiai kilo iš gamtos objektus, reiškinius, teigiamus dalykus nusakančių apeliatyvų. Taigi naujiems sudurtiniams vardams kurti vartojama to paties pobūdžio leksika kaip apeliatyviniams (Sinkevičiūtė 2018a; 2021b). Vien su bendrine leksika siejami dėmenys yra reti, su kitu elementu kartais jie gali būti jungiami pagal reikšmę, plg. *Heřkmantas*, *Taūtovas*, *Reilòrdas*. Taigi kuriant naujus sudurtinius vardus dažnai svarbus jų elementų žinomumas, skambesys, o ne reikšmė.

Kaip ir anksčiau, įvairesni yra mergaičių asmenvardžiai (Sinkevičiūtė 2015). Taigi išlieka tie patys vardų plitimo polinkiai, matomi ir iš kitų Europos kalbų vardynų (Leibring 2016, 210–211). Nauji sudurtiniai vardai yra reti asmenvardžiai, kuriais tėvai greičiausiai siekia išskirtinumo. Renkant vardą, ypač mergaitei, jo sutapimo su pavarde nepaisyta: pavardės, kaip anksčiau (Sinkevičiūtė 2011), yra naujų vardų šaltinis. Reti priesagų vediniai, būdingesni mergaitėms, patvirtina, kad ilgų vardų priesagomis, kurios kartojosi ir kituose varduose, plg. *-ėja, -ija, -ina*, nelinkstama plėsti (Sinkevičiūtė 2018a; 2021b). Šalia dominuojančių vyrų asmenvardžių su *-as* kuriami moterų vardai su *-a* ir *-ė*, o iš jų su *-ė* dažniau daromi vardai su naujai plintančiais pirmaisiais ar antraisiais savos kilmės dėmenimis. Dėl to *-as* ir *-ė* laikytinos būdingiausiomis dvikamienių vardų galūnėmis. Šalia vardų su *-as*, duoti vardai su *-is*, bet nauji kitų įprastų galūnių vyrų vardai beveik neplito, kaip ir naujuose gamtiniuose varduose (Sinkevičiūtė 2018a). Taigi nauji sudurtiniai vardai atspindi kitiems lietuvių asmenvardžiams būdingas ypatybes.

LITERATŪRA IR ŠALTINIAI

Balode, Laimute, Ieva Plēsuma 2015, Retie personvārdi Latvijā trešās tūkstošgades sākumā, *Onomastica Lettica* 4, 220–251.

DFN – Hanks Patrick, Flavia Hodges, Kate Hardcastle, *A Dictionary of First Names*, Oxford: Oxford University Press, 2006.

FN – Kohlheim Rosa, Kohlheim Volker, *Familiennamen. Herkunft und Bedeutung*, Mannheim, Leipzig, Wien, Zürich: Dudenverlag, 2000.

GVL – Kohlheim, Rosa, Volker Kohlheim *Das große Vornamen-Lexikon*, Mannheim, Leipzig, Wien, Zürich: Dudenverlag, 2007.

Leibring, Katharina 2016, Given Names in European Naming Systems, in: Hough Carole (ed.), *The Oxford Handbook of Names and Naming*, Oxford: Oxford University Press, DOI: 10.1093/oxfordhb/9780199656431.013.51

LPŽe – Vanagas, Aleksandras (red.), *Lietuvių pavardžių žodynas* 1–2, Vilnius: Mokslo, 1985–1989, <http://pavardes.lki.lt>

LVKŽ – Kuzavinis, Kazys, Bronys Savukynas, *Lietuvių vardų kilmės žodynas*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2008.

Maciejauskienė, Vitalija 1978, Ukmergiškių vaikų vardai, *Mūsų kalba* 4, 14–17.

Maciejauskienė, Vitalija 1989, Ne visi vardai puošia vardyną, *Kalbos kultūra* 57, 82–86.

Maciejauskienė, Vitalija 1998, Lietuvių vardyno raidos polinkiai, *Kalbos kultūra* 71, 33–42.

Maciejauskienė, Vitalija 2004, Dar kartą apie lietuvių vardus, *Kalbos kultūra* 7, 84–95.

Malec, Maria 2006, Działanie analogii w onomastyce, in: Rymut Kazimierz (ed.), *Munuscula linguistica: in honorem Alexandrae Ciešlikowa oblata*, Kraków: Instytut Języka Polskiego PAN, 289–305.

Sinkevičiūtė, Daiva 2006, *Lietuvių dvikamienių asmenvardžių trumpiniai ir jų kilmės pavardės*, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.

Sinkevičiūtė, Daiva 2011, Nauji 2007–2010 m. lietuviškos kilmės vaikų vardai ir jų davimo polinkiai, *Kalbos kultūra* 84, 214–229.

Sinkevičiūtė, Daiva 2015, Nauji dvikamieniai asmenvardžiai 1991–2010 m. Lietuvos vardyne, *Acta Linguistica Lithuanica* 73, 82–100.

Sinkevičiūtė, Daiva 2018a, Litauische Vornamen naturthematischer Herkunft: Trends des letzten Jahrhunderts, *Onomastica Uralica* 13, 243–257.

Sinkevičiūtė, Daiva 2018b, Nežinomi Lietuvos Metrikos senieji lietuvių dvikamieniai asmenvardžiai, *Baltistica* 53(1), 147–162, DOI: 10.15388/baltistica.53.1.2346.

Sinkevičiūtė, Daiva 2018c, Nežinomi Lietuvos Metrikos dvikamieniai asmenvardžiai su pirmaisiais apeliatyviniais dėmenimis, *Baltistica* 53(2), 301–323, DOI: 10.15388/baltistica.53.2.2351.

Sinkevičiūtė, Daiva 2020, Tendenzen von Bildung und Gebrauch der baltischen Vornamen mit dem Suffix *-(i)ut-* in Litauen, in: *Onomastikas pētījumi II = Onomastic Investigations II: Starptautiskās zinātniskās konferences “Onomastikas pētījumi” (Rīga, 2018. gada 10. –12. maijs) rakstu krājums = Proceedings of the International Scientific Conference “Onomastic Investigations” (Rīga, May 10–12, 2018)*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2020, 240–259.

Sinkevičiūtė, Daiva 2021a, Skolintų vardų su baigmeniu *-ij-* kaita Lietuvos vardyne (kilmės aspektas), *Acta Linguistica Lithuanica* 84, 232–253, DOI: doi.org/10.35321/all84-11.

Sinkevičiūtė, Daiva 2021b, Neišsenkantis vardų šaltinis – lietuvių kalba, *Gimtoji kalba* 11, 16–18.

SRLI – Superanskaja, Aleksandra Vasil’jevna, *Slovar’ russkix ličnyx imen*, Moskva: Eksmo, 2003.

Vanagas, Aleksandras 1970, *Lietuvos TSR hidronimų daryba*, Vilnius: Mintis. vardai.vlkk.lt – Lietuvos piliečių vardų sąvadas.

Zinkevičius, Zigmas 2008, *Lietuvių asmenvardžiai*, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.

Daiva SINKEVIČIŪTĖ

Baltistikos katedra

Vilniaus universitetas

Universiteto g. 5

LT-01513 Vilnius

Lithuania

[daiva.sinkeviciute@flf.vu.lt]